ТЕРМИЗ ДАВЛАТ УНИВЕРСИТЕТИ

PHILOLOGICAL RESEARCH: LANGUAGE, LITERATURE, EDUCATION

FILOLOGIK TADQIQOTLAR: TIL, ADABIYOT, TA’LIM

ФИЛОЛОГИЧЕСКИЕ ИССЛЕДОВАНИЯ: ЯЗЫК, ЛИТЕРАТУРА, ОБРАЗОВАНИЕ

Илмий-инновацион журнал

Jurnal OAK Rayosatining 2022-yil 30-sentabrdagi 325/6-son qarori bilan filologiya fanlari bo‘yicha doktorlik dissertatsiyalari asosiy ilmiy natijalarini chop etish tavsiya etilgan ilmiy nashrlar ro‘yxatiga kiritilgan

2021-yildan buyon nashr etiladi

2025/№ 1,1

Termiz – 2025

Muassis:
Termiz davlat universiteti

PHILOLOGICAL RESEARCH: LANGUAGE, LITERATURE, EDUCATION

FILOLOGIK TADQIQOTLAR: TIL, ADABIYOT, TA'LIM

ФИЛОЛОГИЧЕСКИЕ ИССЛЕДОВАНИЯ: ЯЗЫК, ЛИТЕРАТУРА, ОБРАЗОВАНИЕ

ILMIY-INNOVATSION JURNAL

O‘zbekiston Respublikasi Prezidenti Administratsiyasi huzuridagi Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan 2020 yil 19 oktyabrda 1122 raqami bilan ro‘yxatga olingan. Matnlarda foydalanilgan misol, ko‘chirma va ma’lumotlar aniqligi uchun mualliflar javobgardir. Jurnaldan ko‘chirib bosilganda manba qayd etilishi shart.

Bosishga ruxsat etildi: 28.01.2025
Qog‘oz bichimi: 70x85
Bosma tabog‘i: 5.94
Ofset bosma. Ofset qog‘ozi
Adadi: 100
Bahosi kelishilgan narxda
Buyurtma: 155-son

«TerDU bosmaxonasi»da chop etildi
Termiz shahri, Barkamol avlod ko‘chasi, 43-uy

Tahririyat manzili:
190111, Termiz shahri,
Barkamol avlod ko‘chasi, 43.
Telefon: +998762231649

E-mail:
philologicalresearch@umail.uz

Rasmiy sayt:
www.philologicalresearch.uz

BOSH MUHARRIR:
Abduqodir TOSHQULOV,
iqtisod fanlari doktori, professor

TAHRIR HAY’ATI:
Bekpo‘lat Umurqulov, filologiya fanlari doktori, professor (bosh muharrir o‘rinbosari)
Shoxista Maxmaraimova, filologiya fanlari doktori, professor (mas’ul muharrir)
O‘ral Xoliyorov, f.f.f.d. (PhD), dotsent (O‘zbekiston)
Olmos Ulviy Binnatova, f.f.d., professor (Ozarbayjon)
Karl Rayxl, f.f.d., professor (Germaniya)
Vali Savash yelok, f.f.d., professor (Turkiya)
Dorota Silviya, f.f.f.d. (PhD), dotsent (Polsha)
Muslihiddin Muhiddinov, f.f.d., professor (O‘zbekiston)
Ibodulla Mirzayev, f.f.d., professor (O‘zbekiston)
Abdi Mamatov f.f.d., professor (O‘zbekiston)
Suyun Karimov f.f.d., professor (O‘zbekiston)
Muhammadxon Hakimov, f.f.d., professor (O‘zbekiston)
Nafas Shodmonov f.f.d., professor (O‘zbekiston)
Dilmurod Quronov, f.f.d., professor (O‘zbekiston)
Murodqosim Abdiyev, f.f.d., professor (O‘zbekiston)
Baxtiyor Mengliyev, f.f.d., professor (O‘zbekiston)
Normat Yo‘ldoshev, f.f.n., dotsent (O‘zbekiston)
Abdulla Xudoyqulov, f.f.f.d. (PhD) (O‘zbekiston)
Bobonazar Murtazayev, f.f.n., dotsent (O‘zbekiston)
Asqar Eshmo‘minov, f.f.d., dotsent (O‘zbekiston)
Obidjon Shofiyev, f.f.f.d. (PhD), dotsent (O‘zbekiston)
Zafar Umurqulov, f.f.f.d., dotsent, (PhD) (O‘zbekiston)
Nurali Amonturdiyev, f.f.f.d. (PhD) (O‘zbekiston)
Hakim Ahmedov, f.f.f.d. (PhD) (O‘zbekiston)
Ahad Shukurov, (PhD), dotsent (O‘zbekiston)
Eshnazar Jabborov, f.f.f.d. (PhD) (O‘zbekiston)
Abdumurod Arslonov, f.f.f.d. (PhD) (O‘zbekiston)
Sirojiddin Turdimurodov, f.f.f.d. (PhD) (O‘zbekiston)
Umida Raximova, f.f.f.d. (PhD) (O‘zbekiston)
Gulchehra Begmatova,(PhD), dotsent (O‘zbekiston)
Nargis Kurbanazarova, (PhD), dotsent (O‘zbekiston)
Muyassar Xolova, f.f.f.d. (PhD) (O‘zbekiston)
Shoira Omonturdiyeva, (PhD), dotsent (O‘zbekiston)
Sherzod Turdiqulov, f.f.f.d. (PhD) (O‘zbekiston)
Zaynura Qodirova, (PhD), dotsent (O‘zbekiston)
Humayun Nadim Muhammad, f.f.f.d. (PhD) (O‘zbekiston)
Dilrabo Ergasheva, f.f.f.d. (PhD) (O‘zbekiston)

Texnik muharrir: Bahodir To‘raliyev

Учредитель:
Термезский государственный университет

PHILOLOGICAL RESEARCH: LANGUAGE, LITERATURE, EDUCATION

FILOLOGIK TADQIQOTLAR: TIL, ADABIYOT, TA'LIM
ФИЛОЛОГИЧЕСКИЕ ИССЛЕДОВАНИЯ: ЯЗЫК, ЛИТЕРАТУРА, ОБРАЗОВАНИЕ

НАУЧНО-ИННОВАЦИОННЫЙ ЖУРНАЛ

Зарегистрировано Агентством информации и массовых коммуникаций при Администрации Президента Республики Узбекистан от 19 октября 2020 года под номером 1122.

Авторы несут ответственность за точность приведенных в текстах примеров, отрывков и данных. Необходимо указывать источник при копировании из журнала.

Разрешено к печати: 28.01.2025
Размер бумаги; 70x85
Печатный лист: 5.94
Офсетная печать: Офсетная бумага
Тираж: 100. Цена договорная
Заказ: 155

Печатано в «Типографии ТерГУ»
ул. Баркамол авлод 43, г. Термез

Адрес редакции:
190111, г.Термез, ул. Баркамол авлод, 43.
Телефон: +998762231649

E-mail:
philologicalresearch@umail.uz

Официальный сайт:
www.philologicalresearch.uz

ГЛАВНЫЙ РЕДАКТОР:
Абдукадир ТАШКУЛОВ, доктор экономических наук, профессор

РЕДАКЦИОННАЯ КОЛЛЕГИЯ:

Бекпулат Умуркулов, доктор филологических наук, профессор (зам. главного редактора)
Шохиста Махмараимова, доктор филологических наук, профессор (ответственный редактор)
Урал Холияров, ф.ф.ф.д. (PhD), доцент (Узбекистан)
Олмос Улвий Биннатова, д.ф.н., профессор (Азербайджан)
Карл Райхл, д.ф.н., профессор (Германия)
Вали Саваш Елок, д.ф.н., профессор (Турция)
Дорота Сильвия, PhD, доцент (Польша)
Муслихиддин Мухиддинов, д.ф.н., профессор (Узбекистан)
Ибодулла Мирзаев, д.ф.н., профессор (Узбекистан)
Абди Маматов, д.ф.н., профессор (Узбекистан)
Суюн Каримов, д.ф.н., профессор (Узбекистан)
Мухаммадхон Хакимов, д.ф.н., профессор (Узбекистан)
Нафас Шодмонов, д.ф.н., профессор (Узбекистан)
Дилмурод Куронов, д.ф.н., профессор (Узбекистан)
Мурадкасим Абдиев, д.ф.н., профессор (Узбекистан)
Бахтиёр Менглиев, д.ф.н., профессор (Узбекистан)
Нормат Юлдашев, к.ф.н., доцент (Узбекистан)
Абдулла Худайкулов, д.ф.ф.н. (PhD) (Узбекистан)
Бобоназар Муртазаев, ф.ф.н., доцент (Узбекистан)
Аскар Эшмуминов, д.ф.н., доцент (Узбекистан)
Обиджон Шофиев, д.ф.ф.н. (PhD), доцент (Узбекистан)
Зафар Умуркулов, д.ф.ф.н. (PhD) (Узбекистан)
Нурали Амонтурдиев, д.ф.ф.н. (PhD) (Узбекистан)
Хаким Ахмедов, д.ф.ф.н. (PhD) (Узбекистан)
Ахад Шукуров, (PhD), доцент (Узбекистан)
Эшназар Джаббаров, д.ф.ф.н. (PhD) (Узбекистан)
Абдумурод Арслонов, д.ф.ф.н. (PhD) (Узбекистан)
Сирожиддин Турдимуродов, д.ф.ф.н. (PhD) (Узбекистан)
Умида Рахимова, д.ф.ф.н. (PhD) (Узбекистан)
Гульчехра Бегматова, (PhD), доцент (Узбекистан)
Наргис Курбаназарова, (PhD), доцент (Узбекистан)
Муяссар Холова, д.ф.ф.н. (PhD) (Узбекистан)
Шаира Амонтурдиева, (PhD), доцент (Узбекистан)
Шерзад Турдикулов, д.ф.ф.н. (PhD) (Узбекистан)
Зайнура Кадирова, (PhD), доцент (Узбекистан)
Хумаюн Надим Мухаммад, д.ф.ф.н. (PhD) (Узбекистан)
Дильрабо Эргашева, д.ф.ф.н. (PhD) (Узбекистан)

Технический редактор: Баходир Туралиев

Institutor:
Termez State University

PHILOLOGICAL RESEARCH: LANGUAGE, LITERATURE, EDUCATION

FILOLOGIK TADQIQOTLAR: TIL, ADABIYOT, TA'LIM

ФИЛОЛОГИЧЕСКИЕ ИССЛЕДОВАНИЯ: ЯЗЫК, ЛИТЕРАТУРА, ОБРАЗОВАНИЕ

SCIENTIFIC-INNOVATIONAL JOURNAL

Registered by the Agency for Information and Mass Communications under the President's Administration of the of the Republic of Uzbekistan on October 19, 2020 under number 1122.

The authors are responsible for the accuracy of the examples, passages and data provided in the texts. The source must be specified when copying from the journal.

Approved for printing: 28.01.2025
Size of the paper: 70x85
Printed sheet: 5.94. Offset printing.
Offset paper. Circulation: 100
Price is negotiable
Order: 155. Printed at the «Printing House of the TerSU»
43, Barkamol avlod str. Termez city.

Address of Editorial Office:
190111, Barkamol avlod str., 43,
Termez city.
Phone: +998762231649

E-mail:
philologicalresearch@umail.uz

Official website:
www.philologicalresearch.uz

EDITOR IN-CHIEF:
Abdukodir TASHKULOV, doctor of economic sciences, professor

EDITORIAL BOARD:

Bekpulat Umurkulov, doctor of philological sciences, professor (Uzbekistan) (deputy chief editor)
Shohista Makhmaraimova, doctor of philological sciences, professor (Uzbekistan) (editor-in-chief)
Ural Kholiyorov, PhD, associate professor (Uzbekistan)
Olmos Ulviy Binnatova, doct.of philol. sciences, professor (Azerbaijan)
Karl Rayxl, doct.of philol. sciences, professor (Germany)
Vali Salvash Elok, doct. of philol. sciences, professor (Turkey)
Dorota Silvia, PhD, associate professor (Poland)
Muslihiddin Mukhiddinov, doct.of philol. sciences, professor (Uzbekistan)
Ibodulla Mirzaev, doct.of philol. sciences, professor (Uzbekistan)
Abdi Mmatov, doct.of philol. sciences, professor (Uzbekistan)
Suyun Karimov, doct.of philol. sciences, professor (Uzbekistan)
Muhammadkhon Khakimov, doct.of philol. sciences, professor (Uzbekistan)
Nafas Shodmonov, doct.of philol. sciences, professor (Uzbekistan)
Dilmurod Kuronov, doct. of philol. sciences, professor (Uzbekistan)
Muradkasim Abdiyev, doct. of philol. sciences, professor (Uzbekistan)
Bakhtiyor Mengliev, doct. of philol. sciences, professor (Uzbekistan)
Normat Yuldashev, cand.of philol. sciences, associate professor (Uzbekistan)
Abdulla Khudaykulov, PhD (Uzbekistan)
Bobonazar Murtazaev, cand.of philol. sciences, associate professor (Uzbekistan)
Askar Eshmuminov, doct.of philol. sciences, associate professor (Uzbekistan)
Obidjon Shofiev, PhD, associate professor (Uzbekistan)
Zafar Umurkulov, PhD (Uzbekistan)
Nurali Amonturdiev, PhD (Uzbekistan)
Hakim Akhmedov, PhD (Uzbekistan)
Ahad Shukurov, PhD, associate professor (Uzbekistan)
Eshnazar Jabbarov, PhD (Uzbekistan)
Abdumurod Arslonov, PhD (Uzbekistan)
Sirojiddin Turdimurodov, PhD (Uzbekistan)
Umida Rakhimova, PhD (Uzbekistan)
Gulchekhra Begmatova, PhD, associate professor (Uzbekistan)
Nargis Kurbanazarova, PhD, associate professor (Uzbekistan)
Muyassar Kholova, PhD (Uzbekistan)
Shoira Omonturdiyeva, PhD, associate professor (Uzbekistan)
Sherzod Turdikulov, PhD (Uzbekistan)
Zaynura Kadirova, PhD, associate professor (Uzbekistan)
Humayun Nadim Muhammad, PhD (Uzbekistan)
Dilrabo Ergashova, PhD (Uzbekistan)

Technical editor: Bakhodir Turaliyev

М У Н Д А Р И Ж А

TILSHUNOSLIK

AMINOVA DILNOZA
Brending va imij tushunchalarining nazariy tavsifi 7

QODIROV UMARJON AKRAMJON O‘G‘LI
Shonazar Shoabdurahmonov Qo‘qon shevasi xususiyatlari haqida 11

NAZAROVA ZIYODA KATTAYEVNA
Frazeologik birliklarni idiomalardan farqlashning muhim ahamiyati 14

QIYOMIDINOVA NILUFAR QAXRAMON QIZI
Ijtimoiy tarmoqlarning lingvistik dinamikasi:
evolyutsiya, o‘ziga xoslik va raqamli davr ta’siri 17

BO‘RONOV NAZIM MUSTAFAQULOVICH
Feyk yangiliklarga qarshi kurashishda milliy va xalqaro tajriba 22

MUSURMONQULOV ADHAM ABDURASHID O‘G‘LI
Tilshunoslikda uyadosh so‘zlar lug‘atini
yaratishning maydon nazariyasidagi talqini 27

SOBIROVA FERUZA ISLOMJON QIZI
Saylovoldi dasturlarda nutqiy manipulyatsiya.....30

XOLMATOVA GO‘ZAL BAXODIROVNA
Internet-media ergonimlarining struktur-semantik tahlili
(o‘zbek va ingliz tillarida) 35

ASHUROV BOBIR SHAKIROVICH
Sud-ekspertiza lingvistikasi: nazariy asos va metodologik talqin 38

ROZUMBETOVA XILOLA UMAR QIZI
To‘rtko‘l tumani oykonimlarining leksik-semantik tahlili.....42

TOJIBOYEV ILXOMJON USMONOVICH
Lingvomadaniyatshunoslik antropotsentrik paradigmaning
asosiy yo‘nalishlaridan biri sifatida 47

МУНДАРИЖА

ADABIYOTSHUNOSLIK

JEPBAROWA SAÝAT KURBANMIRATOWNA
Halk dessanlarynyň beýik şahyr Magtymguly pyragy
döredijiligine çeperçilik täsiri 49

KODIROVA SAODAT ABDIRAXIMOVNA
Badiiy asarlardagi maqollarning evolyutsiyasi
(“Zarbulmasal” asari misolida) 52

АБДУЛЛАЕВ МАХМУД АХМАТОВИЧ
Таджикское литературоведение о вкладе Садриддина Айни
в изучении узбекско-таджикских литературных связей 55

DUSIMBETOVA NARGIZA BAXTIYAROVNA
Bo‘lajak jurnalistlarning transmedia ko‘nikmalarini shakllantirish
va o‘rgatish jarayonining metodikasi 58

TA’LIM

МАМЕДОВА НАРГИЗА ЗИРАДДИНОВНА
Современные методы преподавания русского языка 58

Filologik tadqiqotlar: til, adabiyot, ta'lim. 2025; 1
ISNN: 2181-1741 (Print)
ISNN: 2181-1725

IJTIMOIY TARMOQLARNING LINGVISTIK DINAMIKASI: EVOLYUTSIYA, O'ZIGA XOSLIK VA RAQAMLI DAVR TA'SIRI

Qiyomidinova Nilufar Qaxramon qizi,
O'zbekiston davlat jahon tillari universiteti
mustaqil tadqiqotchisi

Raqamlashtirish davrida ijtimoiy tarmoqlar odamlar o'rtasidagi muloqot qilish, fikr almashish va bir-biriga ta'sir qilish usullarini qayta belgilash orqali global aloqani o'zgartirdi. *Twitter, Instagram, Telegram, TikTok* va *Facebook* va boshqa bu kabi platformalar, odamlar o'rtasidagi o'zaro muloqot vositasi bo'lib xizmat qilish kabi asosiy maqsadidan tashqariga chiqib, jamoatchilik muhokamasini, madaniyat va tilni o'zgartirishda muhim vositalarga aylanishdi. Bu platformalar foydalanuvchilarga aloqa darajasini misli ko'rilmagan tarzda osonlashtiradi,bu esa foydalanuvchilarga global miqyosda, ko'pincha real vaqtda kontent yaratish, almashish va kengaytirish imkonini taqdim etadi.

Ijtimoiy tarmoqlarning eng chuqur ta'siridan biri bu tilga bo'lib, ular dinamik va doimiy rivojlanib boruvchi jarayonga aylandi. Raqamli platformalarning tezkorligi va ko'p modalligi «Internet tili» deb nomlanuvchi yangi muloqot turini keltirib chiqardi. Internet tili: "… boshqa kommunikatsiya platformalari orqali yetkaziladigan matnli xabarlar tili: mobil telefonlarning xabarlar xizmati…. Teleks orqali yuborilgan xabarlar tili va maxsus qo'llaniladigan bir qator boshqa texnik tizimlar asosidagi xabarlar tili" hisoblanadi[1]. Ushbu til o'zining yangiligi, moslashuvchanligi va norasmiyligi bilan tanilgan bo'lib, u nafaqat jamiyat o'zgarishlarini aks ettiradi, balki ularga faol ravishda hissa qo'shadi. Heshtaglar, emojilar, memlar va akronimlar murakkab ma'nolarni samarali tarzda uzatadigan, ko'pincha an'anaviy lingvistik chegaralarni kesib o'tuvchi va umumiy madaniy havolalarni yaratadigan til vositalariga aylandi.

Bir vaqtning o'zida, ijtimoiy tarmoqlar orqali ma'lumotlar va g'oyalarni tezda tarqatish jamiyatning statistikasiga juda katta ta'sir ko'rsatadi. Viral(virusli) tendensiyalar va til innovatsiyalari, ko'pincha maxsus submadaniyat yoki jamoalardan kelib chiqqan holda, tezda global mashhurlikka erishishi mumkin, bu esa jamoatchilik fikriga va ijtimoiy odatlarga ta'sir qiladi. Bu tilning demokratizatsiyasi mavjud lingvistik ierarxiyalarni savol ostiga qo'yadi, chunki oddiy foydalanuvchilar, rasmiy institutlardan ko'ra, hozirgi zamon tilidan foydalanishni belgilashda asosiy rol o'ynaydi.

Bundan tashqari, ijtimoiy tarmoqlar shaxsiy va ommaviy muloqot o'rtasidagi chegaralarni yo'qotib, so'zlashuv tilini ommaviy axborot vositalarining diskursi bilan birlashtirdi. Bu gibridlash internet tilining jurnalistika, reklama va hatto siyosiy kommunikatsiya sohasiga kirib borishiga olib keldi va uning zamonaviy jamiyatga ta'sirini yanada kuchaytirdi.

Ushbu maqolada ijtimoiy tarmoqlar, jamoatchilik ongiga va til siyosati o'rtasidagi murakkab aloqa o'rganiladi. Yuqorida ta'kidlab o'tilgan kabi platformalar va saytlar jamiyat ideallarini qanday aks ettirayotgani va yaratayotgani, ular qanday qilib lingvistik ijodkorlikni rag'batlantirishga xizmat qilib, ommaviy axborot vositalari va internet tilining o'zaro ta'siri aloqa standardlarini qanday o'zgartirayotgani ko'rib chiqiladi. Bu orqali u raqamli asrda tilning katta va uzluksiz o'zgarishini ta'kidlaydi.

Ijtimoiy tarmoq – bu qiziqishlari o'xshash yoki oflayn aloqaga ega bo'lgan odamlar o'rtasida muloqot qilish, tanishish, ijtimoiy munosabatlar yaratish uchun, shuningdek, ko'ngilochar (musiqa va filmlar) va ish maqsadlarida ishlatiladigan onlayn platforma[2]. Internet asrida ijtimoiy mediani o'zgartiruvchi kuch sifatida ko'rish mumkin, chunki u odamlar, guruhlar va kompaniyalar o'zaro aloqada bo'ladigan, fikr va ma'lumotlar almashadigan virtual forumni ta'minlaydi. Uning asosiy maqsadi odamlarni til, madaniyat va geografik chegaralardan tashqarida bog'lash orqali butun dunyo bo'ylab global aloqa tarmog'ini yaratishdan iborat.

Butun dunyo bo'ylab katta foydalanuvchi bazasi bilan ijtimoiy tarmoqlar zamonaviy raqamli sahnada kundalik muloqotning muhim qismiga aylandi. 2024-yil oktabriga kelib, dunyo bo'ylab ijtimoiy media foydalanuvchilari soni taxminan 5,22 milliardni tashkil

[1] Иванов Л.Ю. Язык в электронных средствах коммуникации // Культура русской речи. – М.: Флинеа – Наука, 2003.
[2] https://uz.wikipedia.org/wiki/Ijtimoiy_tarmoq

etdi, bu esa dunyo aholisining 63,8% ni ifodalaydi[1]. *Facebook, YouTube, WhatsApp, Instagram* va *TikTok* kabi platformalardagi milliarddan ortiq oylik faol foydalanuvchilar, ularning katta ta'sini ta'kidlaydi.

Har bir platforma foydalanuvchilarning o'zaro munosabatlariga ta'sir qiluvchi turli xil aloqa vositalarini taqdim etadi. Yozuvlarni qisqa jumlalar bilan cheklaydigan mikrobloglar uslubi bilan Twitter foydalanuvchilarni fikrlarini tez muloqot qilishga ilhomlantirishi bilan mashhur. Facebook matn, fotosuratlar va videolarni almashish uchun ko'p qirrali maydonni taklif qilsa-da, ko'plab ifoda turlarini ta'minlaydi, TikTok qisqa shakldagi video kontentini ta'kidlaydi va shu bilan ijodiy va vizual muloqotni rag'batlantiradi.

Ushbu platformalarda tezkorlik va qisqalikka e'tibor, ayniqsa, til tuzilishiga ta'sir qildi. Xabarlarni tez va samarali yetkazish uchun foydalanuvchilar ko'pincha qisqartmalar va kulgichlardan foydalanadilar. Qisqacha muloqotga bo'lgan bunday tendentsiya yangi lingvistik shakllarning evolyutsiyasiga va an'anaviy til normalarining o'zgarishiga olib keldi[2].

Ijtimoiy tarmoqlarning tilga keng ta'siri lug'at boyligining tez evolyutsiyasi, yangi jargonlarning o'zlashtirilishi va qisqalik, tezkorlikni birinchi o'ringa qo'yadigan o'ziga xos lingvistik uslublarning paydo bo'lishida yaqqol namoyon bo'ladi[3].

Har bir narsani hisobga olsak, ijtimoiy media zamonaviy muloqot uchun juda muhim, chunki u nafaqat shaxsiy aloqani, balki raqamli davrda tilning rivojlanishini ham shakllantiradi.

Memlar, qisqartmalar va kulgichlar raqamli asrda paydo bo'lgan, odamlarning onlayn muloqot qilish usuliga inqilob kiritgan yangi til shakllarining bir nechta misolidir. Kommunikatsiya bo'yicha professor Limor Shifmanning so'zlariga ko'ra, "memlar - bir-biridan xabardor bo'lgan holda yaratilgan va Internet orqali tarqatilgan, taqlid qilingan va / yoki o'zgartirilgan tarkib, shakl va / yoki pozitsiyaning umumiy xususiyatlariga ega bo'lgan raqamli elementlar guruhi. Shuningdek, "ko'p foydalanuvchilar tomonidan" yoki "kontent, shakl va/yoki pozitsiyaning umumiy xususiyatlariga ega bo'lgan raqamli elementlar guruhi". Memlar ijtimoiy sharh, hazil yoki satirani yetkazish uchun matn va vizual elementlarning kombinatsiyasidan foydalanadi[4].

«LOL» (laugh out loud - baland ovozda kulish) va «BTW» (by the way - aytmoqchi) kabi qisqartmalar onlayn suhbatning ikkinchi tabiatiga aylandi, chunki ular foydalanuvchilarga raqamli media cheklovlari ichida samarali fikr bildirish imkonini beradi. Emojilar matnga asoslangan aloqalarga hissiy nuanslar olib kirishi orqali ushbu manzarani yanada boyitadi. Twitterda yangi kulgichlarning tarqalishini tahlil qiluvchi tadqiqot shuni ko'rsatdiki, ilk qabul qiluvchilarning hamjamiyat hajmi va emoji semantikasi ularning mashhurligini aniqlashda hal qiluvchi ahamiyatga ega, ba'zi emojilar tarqalish jarayonida ma'no va hissiyot assotsiatsiyasida sezilarli o'zgarishlarni boshdan kechirmoqda[5].

Algoritmlar ijtimoiy tarmoqlardagi lingvistik tendentsiyalarni aniqlashda muhim ta'sir ko'rsatadi. «Algospeak» deb nomlanuvchi hodisa foydalanuvchilarning kontentni moderatsiya qilish algoritmlaridan qochish uchun kodlangan jargondan foydalanishiga ishora qiladi. Avtomatlashtirilgan moderatsiya tizimlarini ogohlantirmaslik uchun «o'ldirish» o'rniga «jonsiz» kabi atamalar qo'llaniladi. Ushbu adaptiv til harakati foydalanuvchilarning platforma algoritmlari va ularning muloqotga ta'sirini tushunishlarini ko'rsatadi[6].

Ijtimoiy tarmoq saytlari ham hozirda oddiy tilning bir qismi bo'lgan tez-tez ishlatiladigan so'zlarni keltirib chiqardi. Masalan, Oksford universiteti matbuotida yilning eng yaxshi so'zi deb topilgan "miya chirishi"(brain rot) atamasi, zamonaviy jargonda internetdan kelib chiqqan lingoning keng qo'llanilishini ta'kidlab, past qiymatli ijtimoiy media kontentiga uzoq vaqt ta'sir qilish ta'sirini aks ettiradi[7].

Ushbu o'zgarishlar raqamli asrda tilning dinamik evolyutsiyasini ta'kidlab, onlayn platformalar virtual va real dunyo muloqotiga ta'sir qiluvchi yangi lingvistik shakllarni yaratish va tarqatishga qanday yordam berishini ko'rsatadi.

Ijtimoiy tarmoqlardagi g'oyalarning virusli tabiati jamoaviy ongga katta ta'sir ko'rsatadi, chunki platformalar kontentni tez tarqatish va kuchaytirish, ommaviy suhbat va ijtimoiy standartlarni o'zgartirish imkonini beradi. «Viruslilik» deb ham ataladigan bu hodisa tarmoqlar orqali ma'lumotlar, g'oyalar yoki xatti-harakatlarning tez tarqalishi bo'lib, keng tarqalgan qabul qilinishi va jamoaviy ongga qo'shilishiga olib keladi. Toni D. Sampson o'zining «Viruslilik:

[1] DataReportal. (2024). *Global Social Media Statistics*. Retrieved from https://datareportal.com

[2] https://www.journal-flcs.com/5/1/37?utm_source

[3] Akhmedova, S. R. and Samarkand State Institute of Foreign Languages. 2024. "The influence of social media on language evolution." journal-article. Science And Innovation International Scientific Journal. Vol. 3. https://doi.org/10.5281/zenodo.14012418 .

[4] Shifman, L. (2013). *Memes in Digital Culture*. MIT Press.

[5] https://arxiv.org/abs/2402.14187

[6] https://en.wikipedia.org/wiki/Algospeak?utm_source

[7] https://www.wsj.com/style/brain-rot-oxford-word-of-year-online-culture-31f72e93?utm_source

Tarmoqlar asrida yuqtirish nazariyasi» kitobida «affektiv uchrashuvlar yig‘indisi» bu jarayonni qanday kuchaytirishini ko‘rib chiqadi va g‘oyalar tarqalishida hissiy aloqaning muhimligini ta’kidlaydi[1].

Ijtimoiy media platformalaridagi til ijtimoiy qadriyatlar va qarashlarni aks ettiradi va targ‘ib qiladi, madaniy dinamikaning ko‘zgusi sifatida ishlaydi. Foydalanuvchilar ko‘pincha o‘zlarining ijtimoiy identifikatorlari va guruhlarga mansubliklariga mos keladigan til uslublari va terminologiyalarini qabul qilishadi, bu esa umumiy identifikatsiyani o‘rnatishga yordam beradi. Facebook o‘zaro ta’sirini o‘rganish shuni ko‘rsatdiki, foydalanuvchilar o‘zlarining afzal ko‘rgan hikoyalarini qo‘llab-quvvatlaydigan ma’lumotlar bilan bog‘lanib, norozi tarkibga e’tibor bermasdan, qutblangan klasterlarni shakllantirishga moyildirlar. Bu xatti-harakat hozirgi e’tiqodlarni qo‘llab-quvvatlaydi va jamoalar ichida aniq lingvistik naqshlarni shakllantirishga yordam beradi[2].

Ijtimoiy tarmoqlar orqali tilni demokratlashtirish an’anaviy lingvistik preskriptivizmni shubha ostiga qo‘yadi, chunki foydalanuvchilar muzokaralar olib boradilar va yangi muloqot qoidalarini o‘rnatadilar. Onlayn platformalarning faol va ishtirokchi tabiati qabul qilingan grammatik va sintaktik cheklovlardan tez-tez chetga chiqadigan turli lingvistik formulalarni shakllantirishga imkon beradi. Ushbu siljish tilni o‘z foydalanuvchilari tomonidan shakllantiriladigan dinamik va rivojlanayotgan hodisa sifatida tan oladigan tavsiflovchi tilshunoslikka o‘tishni aks ettiradi. Biroq, bu evolyutsiya til innovatsiyasi va o‘zaro tushunarlilik o‘rtasidagi muvozanatni shubha ostiga qo‘yadi[3].

Umuman olganda, ijtimoiy media jamiyat ideallarini aks ettiradi va g‘oyalarning virusli tarqalishi uchun katalizator bo‘lib xizmat qiladi, shuning uchun jamoaviy ongni shakllantiradi. Til bo‘yicha platformaning demokratlashtiruvchi kuchi raqamli davrda insoniy muloqotning dinamik va o‘zgaruvchan xarakterini ta’kidlab, an’anaviy retsept qoidalarini shubha ostiga qo‘yadi.

Onlayn terminologiyani an’anaviy jurnalistikaga qo‘shish orqali yangiliklar reportaji raqamli davr aloqasining o‘zgaruvchan dinamikasini aks ettirish uchun o‘zgardi. O‘quvchilarni o‘ziga jalb qilish va qiyin tushunchalarni qisqacha taqdim etish uchun jurnalistlar heshtaglar, memlar va kulgichlardan tobora ko‘proq foydalanmoqda. Ayniqsa, raqamli tillarga o‘rgangan yosh guruhlar uchun bu konvergentsiya yangiliklarni yanada dolzarbroq va qulayroq qilishga intiladi.

Yangiliklarda ayniqsa foydali vositalar, heshtaglar ko‘proq umumiy ijtimoiy harakatlarning timsoli, shuningdek tashkiliy belgilar sifatida rivojlandi. 2006-yilda boshlangan va 2017-yilda katta sur’at to‘plagan #MeToo kampaniyasi jinsiy zo‘ravonlik va zo‘ravonlik holatlariga e’tiborni qaratish uchun heshtegdan foydalangan. Xuddi shunday, 2013 yildan boshlab, #BlackLivesMatter harakati politsiya zo‘ravonligi va tizimli irqchilikni o‘z xeshtegi bilan ta’kidladi. Ushbu xeshteglar nafaqat ma’lumotlarning tez tarqalishiga yordam berdi, balki butun dunyo bo‘ylab muloqotlarni rag‘batlantirdi, shuning uchun jamoatchilik fikri va siyosat muhokamalariga ta’sir qildi.

Biroq, internet jargonidan foydalanish xolislik va ishonchlilikni saqlamoqchi bo‘lgan jurnalistlar uchun muammolarni keltirib chiqaradi. Tadqiqotlarga ko‘ra, yangiliklarda siyosiy heshteglardan foydalanish tomoshabin taassurotlariga ta’sir qiladi. *Big Think*-da chop etilgan tadqiqot shuni ko‘rsatdiki, yangiliklarda #MeToo yoki #BlackLivesMatter kabi heshteglar mavjud bo‘lsa, o‘quvchilar mavzularni kamroq ahamiyatli deb baholashgan va ular bilan hamkorlik qilishga unchalik rag‘batlantirilmagan. Bu shuni anglatadiki, heshteglar ko‘rinishni oshirishi mumkin bo‘lsa-da, ular noto‘g‘ri fikrlarni qo‘shishi yoki hikoyaning muhimligini kamaytirishi mumkin.

Bundan tashqari, internet tilining norasmiy ohangi an’anaviy jurnalistik neytrallik va rasmiyatchilik standartlarini buzishi mumkin. Jurnalistlar lingvistik tendentsiyalardan xabardor bo‘lish va o‘z xabarlarining yaxlitligini saqlash o‘rtasida muvozanatni saqlashlari kerak. Ushbu muvozanatlash akti muayyan auditoriya segmentlarini begonalashtirish yoki axborot agentligining professionalligini xavf ostiga qo‘ymaslik uchun ehtiyotkorlik bilan ko‘rib chiqiladi.

Nihoyat, onlayn tilning an’anaviy jurnalistika bilan birlashishi ommaviy axborot vositalarining aloqa landshaftlarining o‘zgarishiga munosabatini ko‘rsatadi. Heshteglar kabi komponentlar ishtirok etishni oshirishi va jamiyat harakatlarini aks ettirishi mumkin bo‘lsa-da, jurnalistlar auditoriyani idrok etish va jurnalist etikasi uchun yuzaga kelishi mumkin bo‘lgan oqibatlarni yodda tutishlari kerak.

Ijtimoiy tarmoqlar lingvistik o‘ziga xoslikni shakllantirishda hal qiluvchi rol o‘ynaydi, mahalliylashtirilgan jaranglar orqali mintaqaviy va madaniy o‘ziga xoslikni kuchaytiradi va ba’zi lingvistik elementlarning global tarqalishiga yordam beradi, bu esa «global ingliz tili» ning paydo bo‘lishiga olib keladi. Twitter, TikTok va Instagram kabi platformalar foydalanuvchilarga mintaqaga xos jargonlarni yaratish va tarqatish imkonini beradi, shu bilan mahalliy madaniy alo-

[1] Sampson, T. D. (2012). Virality: *Contagion Theory in the Age of Networks.* University of Minnesota Press.
[2] https://arxiv.org/abs/1903.11452?utm_source
[3] https://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/01434632.2015.1068782?utm_source

qalarni mustahkamlaydi. Masalan, foydalanuvchilar ko‘pincha o‘zlarining bevosita hamjamiyatiga tegishli bo‘lish hissi va madaniy o‘ziga xoslikni oshirish uchun mahalliylashtirilgan iboralar va belgilardan foydalanadilar[1].

Shu bilan birga, ushbu platformalar lingvistik elementlarning global tarqalishiga hissa qo‘shadi, natijada «global ingliz» shakli paydo bo‘ladi. Muayyan madaniyatlar yoki submadaniyatlardan kelib chiqqan atamalar xalqaro e’tirozga ega bo‘lishi mumkin, bunga misol sifatida a’lo yoki mazali narsani tasvirlaydigan «bussin» kabi afro-amerikalik mahalliy ingliz (AAVE) atamalarining keng qo‘llanilishi misol bo‘ladi. Dastlab AAVE-da ildiz otgan «bussin» ijtimoiy tarmoqlar orqali turli madaniyatlarga kirib borib, mahalliylashtirilgan jaranglarning global tarqalishini tasvirlaydi[2].

Biroq, lisoniy xilma-xillikni targ‘ib qiluvchi bir xil mexanizmlar lingvistik qutblanishga va aks-sado kameralarining shakllanishiga olib kelishi mumkin. Foydalanuvchilar ko‘pincha o‘zlarining mavjud e’tiqodlari va didlariga mos keladigan kontent bilan shug‘ullanishadi, natijada bir xil lingvistik jamoalar paydo bo‘ladi. Shaxslarni turli tildagi iboralardan ajratib tursa-da, bu cheklangan ta’sir guruhlar ichida muayyan tildan foydalanish va me’yorlarni qo‘llab-quvvatlaydi. Nature jurnalida o‘tkazilgan tadqiqotga ko‘ra, Facebook foydalanuvchilari o‘zlarining qarashlari tizimini qo‘llab-quvvatlaydigan materiallarni tanlashlari va qutblangan guruhlarni yaratish ehtimoli ko‘proq, ular aks-sado bo‘lmalari(echo chambers) deb ham ataladi[3].

Xulosa qilib aytganda, ijtimoiy tarmoqlar lingvistik o‘ziga xoslikka sezilarli ta’sir ko‘rsatadi, bu ham mahalliylashtirilgan jargonni kuchaytirish, ham ingliz tilining globallashgan shaklining paydo bo‘lishiga yordam beradi. Shu bilan birga, ular aks-sado bo‘lmalarini yaratish orqali lingvistik bo‘linishga hissa qo‘shadi, til evolyutsiyasida ijtimoiy tarmoqlarning murakkab rolini ta’kidlaydi.

Ijtimoiy tarmoqlarda onlayn jargonning keng qo‘llanilishi haddan tashqari soddalashtirish va noto‘g‘ri talqin qilish xavfini oshiradi. Onlayn muloqotning qisqaligi va norasmiyligi ko‘pincha to‘g‘ri talqin qilish uchun zarur bo‘lgan ohang va tana tili kabi muhim kontekstli belgilarga ega bo‘lmagan xabarlarga olib keladi. Bu yo‘qligi tushunmovchiliklarga olib kelishi mumkin, chunki qabul qiluvchilar jo‘natuvchining niyati yoki his-tuyg‘ularini noto‘g‘ri talqin qilishlari mumkin. Noto‘g‘ri muloqot va ijtimoiy tarmoqlar haqidagi suhbat shuni ko‘rsatadiki, matn yozish qiyin bo‘lishi mumkin, chunki unda og‘zaki bo‘lmagan ko‘rsatkichlar yo‘q, bu matn orqali kimdir nimanidir aytayotganini tushunishni qiyinlashtiradi[4].

Kelajakda ijtimoiy tarmoqlar til o‘rganishga katta ta’sir ko‘rsatishi mumkin. Ushbu platformalar tomonidan yaratilgan katta hajmdagi lingvistik ma’lumotlar akademiklarga real vaqt rejimida til evolyutsiyasi, foydalanish shakllari va yangi dialektlarning paydo bo‘lishini o‘rganish uchun mislsiz imkoniyat beradi. Biroq, bu transformatsiya raqamli aloqani samarali tahlil qilish uchun maxsus ishlab chiqilgan yangi yondashuvlarni yaratishni talab qiladi. Netnografiya sohasi, masalan, onlayn madaniyatlar va jamoalarni o‘rganish uchun rivojlandi va tilshunoslik tadqiqotlariga yangi yondashuvlar zarurligini ta’kidladi[5].

Ijtimoiy tarmoqlarda til namunalarini kuzatish va tahlil qilishda axloqiy jihatlar birinchi o‘rinda turadi. Tadqiqotchilar maxfiylik, ruxsat va shikastlanish xavfi bilan bog‘liq muammolarni hal qilishlari kerak. Ijtimoiy tarmoqlardagi postlarning ommaviy xarakteri foydalanuvchi identifikatorini saqlash va kerak bo‘lganda xabardor roziligini olish uchun axloqiy mas’uliyatdan ozod qilmaydi. Tilshunoslik tadqiqotlarida axloqqa oid maqolada tilshunoslikning har xil turlari juda aniq axloqiy muammolarni keltirib chiqarishi va tadqiqotchilar bu qiyinchiliklarni hal qilishda ehtiyot bo‘lishlari kerakligini ta’kidlaydi[6].

Internet tilining ijtimoiy tarmoqlarga integratsiyalashuvi lingvistik tadqiqotlar uchun boy imkoniyatlarni taqdim etsa-da, u noto‘g‘ri muloqot, uslubiy moslashuv va axloqiy javobgarlik bilan bog‘liq muammolarni ham keltirib chiqaradi. Raqamli asrda lingvistik tadqiqotlarning mas’uliyatli rivojlanishi uchun ushbu muammolarni hal qilish juda muhimdir.

Ijtimoiy tarmoqlar, jamoatchilik ongi va internet tilining o‘zaro ta’siri tufayli zamonaviy muloqot sezilarli darajada o‘zgardi. Ijtimoiy media kanallari yangi jargonlar, qisqartmalar va memlarni olib kelish orqali til o‘zgarishini tezlashtirdi, ular tezda muntazam suhbatga kirishdi. Tilshunos Devid Kristal shunday deydi: «Tilning o‘zi sekin o‘zgaradi, lekin internet bu o‘zgarishlar jarayonini tezlashtirdi, shuning uchun siz ularni tezroq sezasiz»[7].

Ushbu tezkor lingvistik innovatsiya ifodaning yangi shakllarini qabul qilish va til xilma-xilligini saqlash

[1] https://blog.sociamonials.com/using-local-slang-symbols-effectively-social-media/?utm_source
[2] Parents.com. (n.d.). *Trending Slang: How Social Media Drives Language Change*. Retrieved from https://www.parents.com
[3] Nature. (2022). *Echo Chambers on Facebook: Polarization and Selective Exposure*. Retrieved from https://www.nature.com
[4] https://sites.psu.edu/aspsy/2022/03/13/miscommunication-and-social-media/?utm_source
[5] https://en.wikipedia.org/wiki/Netnography?utm_source
[6] Eckert, Penelope and Cameron et al. 1992. Ethics in Linguistic Research.
[7] Crystal, D. (2011). *Internet Linguistics: A Student Guide*. Routledge.

o‘rtasidagi nozik muvozanatni taqdim etadi. Internet ijodkorlikni va g‘oyalarning global tarqalishini rag‘batlantirsa-da, u mintaqaviy dialektlarni va yo‘qolib ketish xavfi ostida turgan tillarga potentsial ravishda soya solib, tilni bir xillashtirishga hissa qo‘shishi mumkin. Raqamli asrda til xilma-xilligini saqlashga qaratilgan sa’y-harakatlar, maqsad innovatsiyalarni to‘xtatish emas, balki tillar rivojlanishi bilan ularning boyligi va xilma-xilligini saqlab qolish uchun ongli sa’y-harakatlarni ta’minlash ekanligini ta’kidlaydi[1].

Xulosa qilib aytganda, ijtimoiy tarmoqlar va til evolyutsiyasi o‘rtasidagi dinamik munosabatlar til xilma-xilligini faol saqlagan holda innovatsiyalarni olqishlaydigan muvozanatli yondashuv zarurligini ta’kidlaydi. Shunday qilib, biz jamoaviy muloqotimizni boyitib, turli til an’analarida o‘rnatilgan madaniy ahamiyatga ega bo‘lishimiz mumkin.

Rezume. Maqolada, virusli tendensiyalar til demokratizatsiyasini kuchaytirib, foydalanuvchilarni lingvistik me’yorlarni belgilashda faol ishtirokchi sifatida ko‘rsatayotgani ta’kidlangan. Shu bilan birga, ijtimoiy tarmoqlarning madaniy identifikatsiyaga, global ingliz tilining shakllanishiga va lingvistik qutblanishga bo‘lgan ta’siri o‘rganilgan. Maqola ijtimoiy tarmoqlarning tilga bo‘lgan ta’sirini ijobiy baholab, lingvistik xilma-xillikni saqlash va til innovatsiyasini muvozanatli rivojlantirish zarurligini ta’kidlaydi.

Resume. The article argues that viral trends are increasing the democratisation of language by making users active participants in setting linguistic norms. At the same time, the impact of social networks on cultural identity, the formation of global English, and linguistic polarization has been studied. The article positively evaluates the impact of social networks on language and emphasises the need to maintain linguistic diversity and balance language innovation.

Резюме. В статье утверждается, что вирусные тенденции усиливают демократизацию языка, делая пользователей активными участниками установления языковых норм. В то же время изучается влияние социальных сетей на культурную идентичность, формирование глобального английского языка и языковую поляризацию. В статье положительно оценивается влияние социальных сетей на язык и подчеркивается необходимость поддержания языкового разнообразия и сбалансированного развития языковых инноваций.

[1] “Preserving Linguistic Diversity in the Digital Age: A Scalable Model for Cultural Heritage Continuity.” 2023. Journal of Contemporary Language Research. http://jclr.rovedar.com/